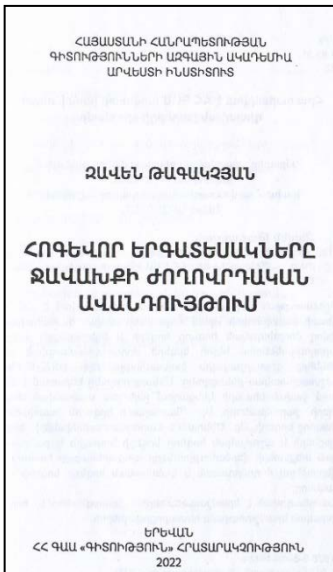

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԶԱՎԵՆ ԹԱԳԱԿՉՅԱՆ, Հոգևոր երգատեսակները Զավախքի ժողովրդական ավանդույթում, Ե., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2022, 338 էջ:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս է ընծայել ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող, Արամ Քոչարյանի անվան ծայնադարանի վարիչ, արվեստագիտության թեկնածու Զավեն Թագակչյանի «Հոգևոր երգատեսակները Զավախքի ժողովրդական ավանդույթում» արժեքավոր մենագրությունը (խմբագիր՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի ժողովրդական երաժշտության բաժնի ավագ գիտաշխատող, պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Հռիփսիմե Պիկիչյան):

Մենագրությունը հրատարակվել է ՀՀ ԳԱԱ հայագիտական ուսումնասիրությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի հովանավորությամբ, որի համար մեր երախտագիտության խոսքն ենք ուղղում ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանին՝ հայ արվեստագիտության հանդեպ ցուցաբերած հոգատար վերաբերմունքի համար:

Մինչ գրախոսվող աշխատությունն ընթերցողին ներկայացնելը հարկ են համարում ուրվագծել հեղինակի ներդրումը հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ուսումնասիրության բնագավառում: Զ. Թագակչյանը տիրապետում է երաժշտագետ-ֆոլկլորագետի մասնագիտության բոլոր՝ հավաքչական, վերծանական-նոտագրական, վերլուծական-ուսումնասիրական, խմբագրական ոլորտներին:

Երկար տարիներ Զ. Թագակչյանը զբաղվել է հայ ժողովրդական աշխատանքային երգերի կարևոր տեսակներից մեկի՝ հոռովելների համակարգման հարցերով: Տասնամյակների գիտական պրպտումների հանրագումարը դարձավ ֆոլկլորագետի «Հայոց երկրագործական աշխատանքային երգերի՝ հոռովելների երաժշտալեզվական առանձնահատկությունները. ծայնակարգային կառույցներ» թեմայով թեկնածուական ատենախոսությունը՝ նվիրված հոռովելների երաժշտալեզվական հատկանիշ-ծայնակարգերի ամբողջական պատկերի լուսաբանմանը: Զ. Թագակչյանը հեղինակ է գիտական հոդվածների, զեկուցումներով հանդես է եկել հանրապետական և միջազգային գիտաժողովներում: Գնահատանքի է

արժանի 2. Թագակցյանի մանրակրկիտ և բարեխիղճ աշխատանքը Միհրան Թումանյանի ֆոլկլորային ժառանգության չորս հատորները հրատարակության պատրաստելու գործում: Նա է կազմել, ծանոթագրել և խմբագրել Միհրան Թումանյանի «Հայրենի երգ ու բան» հավաքածուի 3-րդ (1986) և 4-րդ (2005) հատորները, որոնք լույս տեսան Թումանյանի մահից հետո: Նշելի են 2. Թագակցյանի ֆոլկլորագիտական գործունեությունը և մասնակցությունը «Հայ ավանդական երաժշտություն» մատենաշարի 2-6-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 11-րդ և 12-րդ պրակների (2008-2015) կազմմանը, ծանոթագրմանն ու խմբագրմանը:

Բանահավաքչական ծավալուն գործունեության ընթացքում երաժշտագետ-ֆոլկլորագետը 1967-ին մասնակցել է Զավախքի՝ ՀԽՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի և Հայաստանի կոմպոզիտորների միության միացյալ գիտարշավին, ինչպես նաև Արվեստի ինստիտուտի ժողովրդական երաժշտության բաժնի մի շարք գիտարշավների հավաքչական աշխատանքներին՝ ՎԽՍՀ Թբիլիսի քաղաք և Թելավիի շրջան (1984), Թումանյանի շրջան (1991), Վայոց ձոր (1997-1998), անհատական գիտարշավների ՎԽՍՀ Ախալքալաքի և Բոգդանովկայի (Նինոծմինդա), (1970), Ծալկայի (1971) շրջաններ, ՀԽՍՀ Վարդենիսի և Մարտունու (1976), Ապարանի և Թալինի (1977) շրջաններ, Էջմիածնի շրջանի Մուսալեռ գյուղ (1985): Նրա ղեկավարությամբ են 1985 թ. կայացել ՎԽՍՀ Թբիլիսի քաղաք, Մառնեուլիի, Թեթրի Շղարոյի և Բոլնիս-Խաչենի, Շահումյան ավանի հայաշատ վայրեր կատարված գիտարշավը, ինչպես նաև 1987 թ. մարտ-մայիս ամիսներին Արտաշատի շրջան կատարված 16 գիտարշավները: Այդ ընթացքում իրականացվեցին գյուղական վայրերի երաժշտական կյանքի հետազոտությունն ու ավանդական երաժշտության ծայնագրությունները: Իր բանահավաքչական գործունեության ընթացքում 2. Թագակցյանն ամբարել է շուրջ 2500 ժողովրդական երգ ու նվագ, որոնց զգալի մասը վերծանել-նոտագրել ու հրատարակել է ինչպես «Հայ ավանդական երաժշտություն» մատենաշարի պրակներում, այնպես էլ մի շարք հեղինակների գիտական աշխատություններում ու հոդվածներում:

1977-ին փաստագրական ֆիլմերի «Երևան» ստուդիան Թալինի շրջանում նկարահանեց պատմական Հայաստանի Տարոն գավառի երգարվեստին նվիրված «Գորանի» ֆիլմը: 2. Թագակցյանը ոչ միայն արվեստագիտության դոկտոր Մարգարիտա Ռուֆսյանի համահեղինակությամբ գրեց ֆիլմի սցենարը, այլև կարևոր էր նրա ավանդը նկարահանման նյութերն ընտրելիս իբրև ֆոլկլորային խորհրդատու, մասնակցեց նաև ֆիլմի նկարահանման աշխատանքներին:

2. Թագակցյանը զբաղվել է նաև ֆոլկլորագետի պրակտիկ գործունեությամբ: 1981-ից համատեղությամբ Գեղագիտության ազգային կենտրոնին կից գործող «Գորանի» մանկական ավանդական երգ ու պարի համույթի գեղարվեստական ղեկավարն է: 1987-1993 թթ. ղեկավարել է ՀԽՍՀ հեռուստատեսության և ռադիոհաղորդումների պետական կոմիտեի «Հայասա» հայ ավանդական երգի

ու պարի համույթը՝ ներկայացնելով հայ տոհմիկ ժողովրդական երգն ու պարը Հայաստանում և արտասահմանյան մի շարք երկրներում:

Գրախոսվող աշխատության մեջ, որը հեղինակի տասնամյակների ֆոլկլորագիտական պրպտումների հանրագումարն է, առաջին անգամ ներկայացվում է Արվեստի ինստիտուտի Արամ Քոչարյանի անվան ձայնադարանում պահվող ժողովրդական հոգևոր երգերի և եկեղեցական տարբեր արարողություններում հնչող երգերի ժողովրդականացված տարբերակների գիտարշավային ձայնագրությունների (1927-1999 թթ.) երաժշտագիտական քննությունը: Մենագրությունը ներառում է XX դարում ջավախահայերի կենցաղում լայնորեն տարածված հոգևոր տաղերի, շարականների, Սբ Պատարագի երգային հատվածների, ժամագրոց երգերի, Սբ Ծննդյան և Հարության ավետիսների, երգվող աղոթքների և աշուղական հոգևոր երգերի նոտային և բանաստեղծական տեքստերի վերծանությունները՝ զուգահեռաբար համադրելով ու վերլուծելով ժողովրդական և կանոնական հոգևոր երգերի տարբերակները:

Աշխատությունը բաղկացած է ներածությունից, 7 գլուխներից, օգտագործված գրականության ցանկից և ծավալուն ծանոթագրություններից: Ներածության մեջ հեղինակը ընդգծում է ուսումնասիրության արդիականությունը, նպատակը, այն է՝ «մասնագետների և երաժշտասերների ուշադրությանը ներկայացնել Զավախքում տարածված ժողովրդական հոգևոր երգերի և եկեղեցական տարբեր արարողություններում հնչող կանոնական հոգևոր երգերի ժողովրդականացված տարբերակների մի փունջ, որի վրա է հիմնված երաժշտագիտական քննությունը: Իսկ խնդրո առարկայի բնօրինակ ձայնագրությունները պահվում են ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի Արամ Քոչարյանի անվան ձայնադարանում» (էջ 6-7):

Եթե Զավախքի աշխատանքային, ծիսական ու կենցաղային երգերը՝ օրորներն ու սիրերգերը, պարերգ-պարեղանակներն ու մյուս երգատեսակները Կոմիտասից հետո արժանացել են հայ երաժիշտ-բանահավաքների ուշադրությանը, որոնք գրի են առել ու հրատարակել դրանց բազմաթիվ նմուշները, ապա ավանդական հոգևոր երգերի ժողովրդական կատարումների առաջին գրանցումները կատարել է ականավոր երաժշտագետ-բանահավաք Քրիստափոր Քուշնարյանը: 1927-1929 թթ. Հայաստանում և Վրաստանի հայաշատ բնակավայրերում կատարված գիտարշավների ընթացքում նա Թիֆլիսի հայկական եկեղեցու քահանա Հովհաննես Տեր-Գրիգորյանից և Ժամհար Ղևոնդ Մամիկոնյանից գլանավոր ձայնագրիչի օգնությամբ հավերժացրել է շարականների և ժամերգությունների ընթացքում հնչող երգերի յոթ բարձրարժեք կատարում:

2. Թագակցյանի հետազոտության համար հիմք են ծառայել ինչպես վերոնշյալ, այնպես էլ մինչև XX դարի վերջերը Զավախքում կազմակերպված գիտարշավների ընթացքում հայ երաժշտագետների ձայնագրած հոգևոր երգերի ժողովրդական կատարումների ևս շուրջ հարյուր օրինակ, որոնցից քառասուններ-

կույր գրառել է հենց աշխատության հեղինակը՝ Զավախք (1970 թ.) և Ծալկայի շրջանի հայկական գյուղեր (1971 թ.) կատարած գիտարշավների ընթացքում:

Ու քանի որ Զավախքի՝ Կարին-Էրզրումի ժողովրդական ստեղծագործության մեջ առանձնահատուկ տեղ են գրավում կանոնական հոգևոր երգերի հոգևորական բանասացների մատուցած տաղերի, շարականների, Սբ Պատարագի երգային հատվածների, ժամերգությունների տարբերակային կատարումները, ինչպես նաև ժողովրդի հորինած Սբ Ծննդյան և Հարության ավետիսները, հավատացյալների՝ առ Աստված աղոթքներն ու աշուղների հոգևոր բովանդակության երգերը, ուստի աշխատության յուրաքանչյուր գլուխ նվիրված է դրանցից յուրաքանչյուրի համակողմանի քննությանը:

Ուսումնասիրվող նմուշները հեղինակը դասակարգել է ըստ ժանրային հատկանիշների. դրանք բովանդակում են յոթ առանձնացված երգատեսակ՝ տաղ, շարական, Սբ Պատարագի երգային հատված, Սբ Ծննդյան և Հարության ավետիս, ժամագրոց երգ, աղոթք և հոգևոր բովանդակության աշուղական հորինվածք: 2. Թագակցյանը բացահայտել է, որ տաղերը, շարականները, Սբ Պատարագի երգային հատվածները, ժամագրոց երգերը, Սբ Ծննդյան և Հարության ավետիսները, նաև աղոթքներից մի քանիսը Ն. Թաշճյանի և Ե. Տնտեսյանի գրառումներից խիստ զանազանվող և յուրահատուկ եղանակավորում ունեցող տարբերակներ են: Աղոթքների մեծ մասն ու հոգևոր բովանդակություն ունեցող աշուղական երգերը ժողովրդի ստեղծած հորինվածքներ են՝ ինքնահատուկ կերտվածքով (տե՛ս էջ 8-9):

1920-ականներից մինչև XX դարավերջ Զավախքում ձայնագրված 103 հոգևոր երգերից չորսը տաղեր են, ուստի մենագրության առաջին՝ «Տաղերի ժողովրդական կատարումները» գլխում (էջ 11-26) հեղինակը դրանցից երեքի՝ հրատարակված ավանդական օրինակների հետ համեմատելու միջոցով բացահայտել է բանաստեղծական և մեղեդային կառույցների առանձնահատկությունները: Իր ուսումնասիրությամբ հեղինակը եզրակացրել է, որ Զավախքում ձայնագրած «Այսօր ձայնն Հայրական» հորդորակի երկու տարբերակն էլ հավատացյալ գյուղացիների կատարմամբ եղանակավորմամբ խիստ տարբերվում է դասական օրինակից և մոտ է դյուրըմբռնելի եղանակավորում ունեցող ժամասացություններին (էջ 26): Իսկ «Քրիստոս փառաց թագավոր» տաղի բանասաց քահանա Մաթևոս Ղարազյոզյանի կատարումն իր վանկաչափական ու կառուցվածքային հատկանիշներով էականորեն տարբերվում է տնտեսյանական օրինակից և ձայնակարգային ու եղանակավորման կառույցներով նոր շարադրանքի կատարյալ օրինակ է: «Այդպիսին է նաև Մարտին Առաքելյանի կատարած անանուն հեղինակի գրչին պատկանող «Մայր հավատով» տաղը, որն իր արժանի տեղն է զբաղեցնելու հոգևոր երգերի հայոց անդաստանում», - նշում է 2. Թագակցյանը (էջ 26):

Երկրորդ՝ «Շարականների ժողովրդական ավանդույթի երաժշտալեզվական

առանձնահատկությունները» ծավալուն գլխում (էջ 27-114) ուսումնասիրության համար հիմք են ծառայել XX դարի կեսերին Զավախքի տարբեր բնակավայրերում կազմակերպված գիտարշավների ընթացքում եկեղեցու սպասավորներից (քահանա, սարկավագ, ժամհար) և հավատացյալներից ձայնագրված հայոց հոգևոր երգերը: Այդ արժեքավոր երգերի ինքնությունը պարզելու և առանձնահատկությունները բացահայտելու նպատակով հեղինակը դրանք համեմատել է Նիկողայոս Թաշճյանի և Եղիա Տնտեսյանի՝ միջնադարյան ավանդույթներն առավել հարազատորեն պահպանած գրառումների հետ: Քննության առնված 16 շարականներից չորսը գրի է առել Քր. Քուշնարյանը (1927 թ.) Թիֆլիսի հայկական Սբ Գևորգ եկեղեցում քահանա Հովհաննես Տեր Գրիգորյանից և ժամհար Ղևոնդ Մամիկոնյանից: Եվս չորս նմուշ գրանցվել է 1967 թ. Արվեստի ինստիտուտի, Հայաստանի կոմպոզիտորների միության և Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի միացյալ գիտարշավի ժամանակ Ախալքալաքի շրջանի Կիրովական գյուղի Հայ առաքելական եկեղեցու քահանա Մաթևոս Ղարապյոզյանից, Արագվա գյուղի բնակիչ Աննա Այվազյանից և Վարևան գյուղի բնակիչ Հովսեփ Սահակյանից: 1970 թ. Զավախքում իրականացրած անհատական գիտարշավի ընթացքում Զ. Թագակչյանն Ախալքալաքի շրջանի Տուրցխ գյուղի կաթոլիկ եկեղեցու ժամհար Մարտին Առաքելյանից ձայնագրել է ևս չորս շարական, ինչպես նաև մեկական նմուշ Մերենյա գյուղի քահանա Հարություն Ղուկասյանից և Բոգդանովկայի (Նինոծմինդա) շրջանի Մեծ Խանչալի գյուղի բնակիչ Մաթևոս Վարդանյանից: 1999 թ. Հռիփսիմե Պիկիչյանն Ախալքալաքի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու ավագ քահանա Տեր Ռուբեն Սաղոյանից գրի է առել ևս երկու շարական: Արվեստի ինստիտուտի ձայնադարանային հավաքածուի ջավախքյան շարականների մեծ մասը (տասնվեցից տասներկուսը) գրանցվել է Հայ առաքելական եկեղեցու հետևորդներից, և միայն չորսը՝ Տուրցխ գյուղի կաթոլիկ եկեղեցու ժամհար Մարտին Առաքելյանից, որոնք նա սովորել է նույն եկեղեցու քահանա հորից:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի ձայնադարանի ջավախքյան ձայնագրությունների երաժշտախոսքային կառույցների առանձնահատկությունները պարզելու նպատակով, համեմատական քննություն կատարելով Ն. Թաշճյանի և Ե. Տնտեսյանի հրատարակած ժողովածուներում ամփոփված նույնանուն նմուշների հետ, Զ. Թագակչյանը բացահայտել է, որ եկեղեցու սպասավորներից գրառած տասնչորս նմուշներից «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» (թիվ 1-3), «Յաղթող եւ սուրբ հայրապետ», «Զարհուրեալ», «Առաքելոյ աղանդոյ», «Նահապետացն Աբրահամոյ», «Ով սքանչելի», «Պարգեւատուն ամենեցուն» և «Յայս յարկ» թվով տասը շարականներում պահպանվել է դասական տարբերակների ձայնեղանակային հենքը: Մինչդեռ մյուս չորս՝ «Խորհուրդ խորին», «Լոյս ի լուսոյ», «Բանդ Աստուած» և «Լեռն վիմաճին», «Այսօր կանգնեցաւ» շարականների ձայնակարգային կառույցները դասականներից տարբերվում են:

Բանասացների կատարած յոթ շարականի՝ «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» շարականի երեք տարբերակները, «Բանդ Աստուած և Լեառն վիմաձին», «Ջարիութեալ», «Ով ըսքանչելի», «Պարգեատուն ամենեցուն» եղանակավորումները թեև որոշ ընդհանրություններ ունեն դասական օրինակների հետ, այդուհանդերձ, կարող են դիտարկվել որպես նրանցից էականորեն զանազանվող տարբերակներ: Իսկ գրանցված մյուս յոթ շարականները՝ «Խորհուրդ խորին», «Լոյս ի լուսոյ», «Առաքելոյ աղանոյ», «Այսօր կանգնեցաւ», «Յայս յարկ», «Յաղթող եւ սուրբ հայրապետ» և «Նահապետացն Աբրահամու», նույնանուն դասական օրինակներից խիստ տարբերվում են եղանակավորմամբ և ինքնահատուկ կերտվածք ունենալով՝ առանձնանում են նաև շարադրանքի կատարելությամբ: Ըստ այդմ՝ հիշյալ բարձրարժեք տարբերակները Զ. Թագակյանը որակել է որպես հայ հոգևոր երաժշտարվեստի զուտ ջավախքյան ճյուղի շարականներ:

Երրորդ՝ «Պատարագի երգային հատվածների ջավախքյան տարբերակները» գլխում (էջ 114-130) հեղինակը Զավախքում իր գրառած հայոց եկեղեցու Պատարագի յոթ երգային հատվածի և թաշճյանական գրառումների համեմատական վերլուծության միջոցով բացահայտել է դրանց առանձնահատկությունները: Արվեստի ինստիտուտի ձայնադարանում պահվող՝ Զավախքում 1920-1998 թթ. գրանցված հայոց Պատարագի ինը նմուշից հինգը եղանակավորմամբ էականորեն տարբերվում են թաշճյանական օրինակներից և ունեն ինքնահատուկ կերտվածք:

Արվեստի ինստիտուտի Արամ Քոչարյանի անվան ձայնադարանում պահպանվող ջավախքյան 103 ձայնագրություններից 41-ը ժամագրոց երգեր են, որոնց զգալի մասը լայն տարածում է ստացել ժողովրդի կենցաղում: Դրանց քննությանն է նվիրված մենագրության չորրորդ՝ «Ժամագրոց երգերի ժողովրդական մեկնաբանումները» գլուխը (էջ 152-230): Գիտարշավների ընթացքում միևնույն բանասացից գրանցվել է նույն երգի մի քանի տարբերակ: Զ. Թագակյանի ձայնագրած ժամագրոց երգերի դասակարգումից պարզվել է, որ մեծ մասը Ներսես Շնորհալու «Առաւօտ լուսոյ»-ի, «Նորաստեղծեալ»-ի և «Աշխարհ ամենայն»-ի տարբերակներն են, որոնք գրանցվել են թե՛ եկեղեցականների և թե՛ սովորական հավատացյալների կատարումներից: Զ. Թագակյանը պարզել է, որ ջավախահայության շրջանում առավել տարածված է «Առաւօտ լուսոյ» երգը: Դրավկայությունն է Զավախքի տարբեր բնակավայրերում ձայնագրված և Արվեստի ինստիտուտի հավաքածուում պահվող «Առաւօտ լուսոյ» երգի 22 տարբերակը:

Զավախքյան ժամերգերում առանձնացող՝ եկեղեցու սպասավորների կատարած օրինակներում կարևորվում են թաշճյանական եղանակներից տարբեր, տեղական հոգևոր երգարվեստի ավանդույթների ինքնահատուկ, բարձրարվեստ եղանակավորում ունեցող կառույցները, որոնց բանաստեղծական տեքստերը գրեթե չեն տարբերվում գրական շարադրանքից:

Հինգերորդ՝ «Աբ. Ծննդյան և Հարության ավետիսները» գլխում (էջ 230-244) Զ. Թագակցյանը բացահայտել է, որ Ջավախքում ծայնագրված Աբ Ծննդյան և Հարության ավետիսներն ունեն թաշճյանական գրառումների բովանդակությունն ու խոսքային կառույցների տաղաչափական հենքը:

Վեցերորդ՝ «Աղոթքը Ջավախքի ժողովրդական երգարվեստում» գլխում (էջ 245-294) հեղինակը Ջավախքի ժողովրդական աղոթքները բաժանում է երկու խմբի՝ հայոց Պատարագամատույցի արարողակարգերում հնչող **կանոնական** աղոթք և ժողովրդական ասացողների հոգու խորքից բխող, նրանց հորինած **ժողովրդական** աղոթքների եղանակավոր նմուշներ: Առաջին խմբի աղոթքները, ըստ հեղինակի, խոսքային և եղանակավորման շարադրանքով էականորեն տարբերվում են թաշճյանական գրառումներից, ունեն ինքնահատուկ եղանակավորում ու աղերսվում են հայոց վիպերգերին ու վիպաքնարական ասքերին (էջ 293): Երկրորդ խմբի՝ ժողովրդական աղոթքների դիտարկված տասնմեկ օրինակների քննությունից Զ. Թագակցյանը եզրակացնում է, որ դրանք օժտված են հոգևոր աղոթքների սոսկ **ջավախքյան տիպային** առանձնահատկությամբ:

Մենագրության եզրափակիչ՝ «Աշուղական հոգևոր երգի առանձնահատկությունները» գլուխը (էջ 294-313) նվիրված է հոգևոր բովանդակություն ունեցող աշուղական երգի ութ նմուշների քննությանը, որոնցից յոթը, ըստ բանասացների տեղեկությունների, աշուղ Ղունկիանոս Կարնեցու ստեղծագործություններն են, որոնք կրում են նրա ստեղծագործ մտքի դրոշմը, որը առկա է խոսքային կառույցների շարադրանքում և եղանակավորման երաժշտախոսքային կերտվածքներում: Բանասաց Արաքսյա Թումասյանի երգած «Երանելի և հրաշալի» երգի վերլուծությունից Զ. Թագակցյանը պարզել է, որ դրանում սինթեզվել, միահյուսվել են աշուղական երգն ու աղոթքը, և որ նման ձուլածոներից զերծ չի մնացել նաև Ջավախքի երգարվեստն ընդհանրապես: «Երևույթը բնական համարելով՝ ասենք, որ երգատեսակների փոխադարձ ներգործություններն օժանդակում են նոր գոյացումների ստեղծմանը և զարգացման նախապայմաններից են», - եզրակացնում է հեղինակը:

Անշուշտ, Զ. Թագակցյանի մեծարժեք երկասիրությունը կարևոր ներդրում է հայ երաժշտագիտության, մասնավորապես՝ հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ասպարեզում:

Ակնհայտ է աշխատության գործնական արժեքը: Գիտական վերլուծություններն ուղեկցվում են նոտային օրինակներով, որոնք հեղինակի վերծանություններն են և գիտական շրջանառության մեջ են դրվում առաջին անգամ: Դրա շնորհիվ մի կողմից՝ կապահովվեն ոչ նյութական մշակութային ժառանգության ևս մեկ շերտի՝ հայ հոգևոր երաժշտարվեստի նոր՝ զուտ ջավախքյան ճյուղի պահպանությունը, կենսունակությունը և սերնդեսերունդ փոխանցումը, և հանրության շրջանում ճանաչելի կդառնան, կարժևորվեն ու կտարածվեն Ջավախքի երաժշտական կենցաղում հնչող ավանդական հոգևոր երգերը, որոնք իրենց

կառուցվածքով և եղանակավորման բնորոշ ելևէջադարձումներով էապես տարբերվում են կանոնական հայտնի եղանակներից և կրում են տարածքի ժողովրդական երգարվեստին բնորոշ հատկանիշներ: Իսկ մյուս կողմից՝ դրանք ոչ միայն կընդգրկվեն ժողովրդական երաժշտության կատարողների և ժողովրդական գործիքների նվագախմբերի երգացանկերում ու նվագացանկերում, այլև կարժանանան հայ պրոֆեսիոնալ կոմպոզիտորների ուշադրությանը, որոնք դրանց հիման վրա կստեղծեն իրենց գործիքային մշակումներն ու տրանսկրիպցիաները, ինչպես նաև որպես մեջբերումներ կօգտագործեն խոշոր կտավի՝ սիմֆոնիկ և կամերային ստեղծագործություններում:

ԱՆՆԱ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Արվեստագիտության դոկտոր